

Ministerie van Defensie

Jaarverslag 2025

Inspectie Militaire
Gezondheidszorg

Verbind in versnelling

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK
(ONGERUBRICEERD ZONDER BIJLAGE C)

Colofon

Inspectie Militaire Gezondheidszorg

Adres

De Zwaluwenberg, gebouw 2
Utrechtseweg 225-D2
1213 TR Hilversum
088 9566322

Postadres

Postbus 155
1230 AD Loosdrecht
MPC51R
https://intranet.mindef.nl/bs_2021/Directies/IMG/Index.aspx

Datum

Maart 2026

Voorwoord

Defensie is een wereld op zichzelf. We hebben letterlijk alles in huis, zoals eigen eerstelijnszorg, een militair ziekenhuis, militaire geestelijke gezondheidszorg en inspecties. Dat is ook logisch, want Defensie moet geheel zelfstandig kunnen opereren in elke omgeving en onder elke omstandigheid. We moeten daarom ook overal zelf in kunnen voorzien: van water en voedsel tot geborgde zorg.

In 1624 deed de Engelse dichter, advocaat en priester John Donne de uitspraak: “Geen mens is een eiland, geheel op zichzelf staand” (*Devotions upon Emergent Occasions*). Dat geldt ook voor Defensie. Alle onderdelen binnen Defensie staan nooit geheel op zichzelf, we zijn geen losse eilanden, maar we zijn continu afhankelijk van elkaar. Alleen als alle onderdelen zo goed mogelijk samenwerken, functioneert de organisatie werkelijk optimaal. Ik zie bevologenheid en loyaliteit om dit voor elkaar te krijgen. Loyaliteit naar elkaar, naar de organisatie en naar de taak die we hebben. Juist nu in de versnelling en gereedstelling voor hoofdtak 1.

Ik zie ook dat het niet altijd lukt. Onderdelen vinden niet altijd aansluiting bij elkaar tijdens de huidige gereedstelling. Personele en materiële tekorten, te weinig opleidingscapaciteit, trage wervingsprocessen en vele andere zaken zorgen ervoor dat er gaten ontstaan tussen de verschillende defensieonderdelen. Daar waar de een kan versnellen, moet de ander juist een pas op de plaats maken. Dat zorgt voor enthousiasme en frustratie, en voor kansen en risico's.

Als toezichthouder op de zorg voor gezondheid kijk ik naar welk effect dit heeft op de gezondheid van en de gezondheidszorg voor onze mensen. Welke risico's zijn er? Worden deze onderkend en gemitigeerd, of geaccepteerd en gecommuniceerd? Hoe kunnen wij als Inspectie Militaire Gezondheidszorg (IMG) bijdragen om de gaten te dichten, de blinde vlekken te adresseren en te leren van de successen? Dit vraagt telkens weer om een kritische blik naar onszelf en naar de organisatie, en vraagt vooral dat we in gesprek blijven met elkaar. Juist in tijden van versnelling is geen enkele situatie hetzelfde. Wel zien wij een rode draad: zodra onderdelen zich met elkaar verbinden, worden de gaten minder groot en wordt de zorg voor gezondheid beter geborgd.

Inhoud

1	Over de IMG	6
2	Hoofdpijnen uit het toezicht	8
2.1	Ontwikkelingen in het toezicht van de IMG	9
2.2	Domeinoverstijgend toezicht	11
2.3	Reguliere gezondheidszorg	12
2.4	Operationele gezondheidszorg	14
2.5	Gezondheidsbescherming	14
2.6	Voedselveiligheid	15
2.7	Nucleaire veiligheid en stralingsbescherming	17
3	Meldingen	18
4	Bijlagen	20
A	Afkortingen	21
B	Impressie toezichtactiviteiten	23
C	Gerubriceerd	25

1

Over de IMG

De IMG is binnen Defensie de onafhankelijke toezichthouder op het gebied van zorg voor gezondheid en adviseert rechtstreeks gevraagd en ongevraagd de minister van Defensie. De IMG is een Bijzondere Organisatie Eenheid (BOE) onder de secretaris-generaal (SG) van Defensie en staat onder leiding van de Inspecteur Militaire Gezondheidszorg brigadegeneraal Manon Molenaar.

Onze missie

De IMG draagt bij aan de inzetbaarheid van militairen door de zorg voor gezondheid van defensiepersoneel te bewaken, beschermen, behouden en bevorderen.

ontwikkelen. Concrete voorbeelden hiervan zijn de Leergang Toezicht Defensie om het toezichtvakmanschap te vergroten en de gezamenlijke Toezichtdag waar de focus ligt op verbinding en het leren van elkaars praktijk.

De IMG werkt daarnaast samen met civiele toezichthouders: de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ), de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming (ANVS) en de Nederlandse Arbeidsinspectie (NLA). Het toezicht is gebaseerd op wet- en regelgeving, en de wijze van samenwerking is vastgelegd in convenanten. De toezichttaak van de genoemde externe inspecties is in beginsel beperkt tot het Nederlandse grondgebied, maar de IMG voert ook toezicht uit bij extraterritoriaal optreden.

De toezichtdomeinen van de IMG zijn:

- reguliere militaire gezondheidszorg
- operationele gezondheidszorg
- gezondheidsbescherming
- voedselveiligheid
- nucleaire veiligheid en stralingsbescherming

Samenwerking

Het Toezichtberaad, waarin de interne toezichthouders van Defensie samenwerken, heeft als doel de samenhang en kwaliteit van het interne toezicht te versterken en daarmee ook de zichtbaarheid en het effect van de toezichthouders te vergroten. De toezichthouders zijn naast de IMG de Inspectie Veiligheid Defensie (IVD), het Korps Militaire Controleurs Gevaarlijke Stoffen (KMCGS), de Militaire Luchtvaart Autoriteit (MLA), de Beveiligingsautoriteit (BA) en de Functionaris voor Gegevensbescherming (FG). De Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht (IGK) is formeel geen toezichthouder, maar zijn onderzoeken zijn wel bedoeld om het inzicht in de staat en het functioneren van de defensieorganisatie te vergroten. Hij neemt, samen met een vertegenwoordiger van het Bureau Secretaris-Generaal, als toehoorder deel aan het Toezichtberaad. Het voorzitterschap van het beraad rouleert jaarlijks tussen de IMG, MLA en IVD. Halverwege 2025 wisselde het voorzitterschap van de IMG naar de MLA. Het Bureau Toezicht Defensie (BTD) ondersteunt sinds 2022 het beraad als geheel en de individuele leden van het beraad bij de uitvoering van hun taken en in hun missie het toezicht door te

2

Hoofdlijnen uit het toezicht

De IMG benadrukt dat samenwerking de basis is voor optimale gereedstelling. Elk onderdeel van Defensie dient gereed te zijn voor hoofdtak 1.

We zijn samen Defensie, dus is het van belang om in verbinding te blijven en samen op te trekken. In dit jaarverslag leest u hoe de IMG in 2025 de verbinding zocht en bijdroeg aan de zorg voor gezondheid van defensiepersoneel en daarmee aan de inzetbaarheid van militairen.

2.1 Ontwikkelingen in het toezicht van de IMG

De IMG hanteert verschillende wijzen van toezicht, zoals thematisch toezicht, knelpunten analyses, meldingen analyse, systeemtoezicht en algemene inspecties. De verschillende wijzen van toezicht vullen elkaar aan en geven een beeld hoe Defensie omgaat met zorg voor gezondheid. De keuze voor de wijze van toezicht baseert de IMG op onder andere specifieke kenmerken van het toezichtsdomein, actuele ontwikkelingen en wettelijke taken.

Systeemtoezicht

De verschillende domeinen hanteren een kwaliteitsmanagementsysteem om hun doelstellingen te realiseren en kwaliteit te kunnen borgen. Dit managementsysteem kan gecertificeerd zijn door een externe certificerende instantie. Systeemtoezicht heeft dan ten opzichte van reguliere inspecties meer effect en veroorzaakt minder toezichtlast. Systeemtoezicht is gericht op de opzet, het bestaan en de werking van het kwaliteitsmanagementsysteem. De IMG beoordeelt hoe de organisatie haar processen heeft ingericht, stelt vast of zij deze processen volgt, deze processen bewaakt en gaat na of de organisatie zelf vaststelt of het tot een goede uitkomst leidt. Daarnaast beoordeelt de IMG de

cultuur (met de daarbij behorende *soft controls*)¹ en of er sprake is van een lerend werkklimaat.

Om leren en verbeteren te stimuleren sluit de IMG met haar adviezen aan bij het ontwikkelingsniveau van het kwaliteitsmanagement van de organisatie. De IMG beoogt de organisatie te stimuleren om een volgende stap te maken in het ontwikkelingsniveau.

Reflectie op eigen toezicht

De IMG wil met haar toezicht bijdragen aan verbetering. Onze missie en kernwaarden vormen samen de basis voor hoe de IMG haar toezicht uitvoert. Daarnaast vraagt de IMG haar doelgroep om input en evalueert de IMG met de toezichtgenietenden in hoeverre haar toezicht bijdraagt aan verbetering.

Onze kernwaarden

- We zoeken actief **verbinding** met onze omgeving en zijn tegelijk onafhankelijk in ons oordeel.
- Wij stimuleren **leren en verbeteren** en handhaven als dat nodig is.
- Wij handelen vanuit **gezond vertrouwen**, met besef dat vertrouwen een wederkerig proces is.
- Wij zijn **transparant** over ons proces en zorgvuldig met het delen van informatie.

¹ Soft controls zijn de niet-tastbare, gedragsbeïnvloedende factoren in een organisatie, die van belang zijn voor het realiseren van doelen van de organisatie en de eisen en verwachtingen van de belanghebbenden', uit: Auditen van cultuur en gedrag, instituut van Internal Auditors Nederland, Peter Hartog en Linda Poort, 12-07-2018

Strategische analyse hoofdtak 1

In de afgelopen jaren is de frequentie en intensiteit van conflicten in de wereld toegenomen. Defensie verlegde haar focus naar gereedstelling voor en inzet tijdens hoofdtak 1. In 2025 vertaalde de IMG haar strategische analyse hoofdtak 1² naar concrete acties om zich hier als toezichthouder op voor te bereiden. Onze geformuleerde missie voor hoofdtak 1 vormde daarbij steeds het uitgangspunt:

Toezicht van de IMG draagt bij aan een optimale inzetbaarheid van militairen en het voorkomen van vermijdbare gezondheidsschade en verliezen van defensiemedewerkers.

Op basis van haar strategische analyse ontwikkelde de IMG haar toezicht passend bij gereedstelling en inzet in hoofdtak 1. Daarnaast investeerde de IMG in de positie van toezicht in het besturingsmodel van Defensie (beleid-uitvoering-toezicht) en de samenwerking met de interne en externe (nationale en internationale) toezichthouders.

Ontwikkeling toezicht

De IMG paste haar toezicht in 2025 aan de fase aan waar Defensie nu in zit. Belangrijke elementen hierbij zijn:

- toezicht aan de voorkant;
- kortcyclisch toezicht;
- toezicht op de uitvoering van risicomanagement;
- voorkomen van *normalisation of deviance*;
- ruimte geven waar het kan met bewaking van de ondergrens.

Deze elementen komen in het jaarverslag verder aan bod, maar voorbeelden van deze elementen zijn toezicht aan de voorkant op de Wet op de defensiegereedheid (Wodg), de directe terugkoppeling van bevindingen uit het operationele domein en het risicoberaad Ziekenauto. De IMG ontvangt positieve feedback over deze ontwikkelingen. Door de korte lijnen kunnen onze bevindingen direct bijdragen aan de verbetering van de defensieorganisatie.

Positie van toezicht

De IMG was tot april 2025 de voorzitter van het Toezichtberaad. Het Toezichtberaad investeerde in verbetering van de zichtbaarheid van de interne toezichthouders van Defensie en bracht het belang van het vroegtijdig betrekken van de interne toezichthouders naar voren. Denk hierbij aan de Bestuursraad Veiligheid en aan bijeenkomsten als de TOP-dag Defensie. Daarnaast actualiseert het Toezichtberaad de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de interne toezichthouders in de aanwijzingen en besluiten van Defensie.

Intensivering van de samenwerking met interne en (inter)nationale militaire en civiele toezichthouders

De IMG intensificeert de samenwerking op diverse toezichtonderwerpen en -domeinen met de interne toezichthouders van Defensie. In het kader van toezicht op nucleaire veiligheid en stralingshygiëne werkt de IMG samen met het KMCGS, met de FG als het gaat om de verwerking van bijzondere persoonsgegevens (medische gegevens en gezondheidsgegevens) en met de BA op het onderwerp informatiebeveiliging en *food defence*.

Naast de interne toezichthouders werkt de IMG nauw samen met haar civiele evenknieën. De IMG voerde het afgelopen jaar meerdere gesprekken over het hoofdtak 1-proof maken van onze samenwerkingsverbanden om in crisissituaties informatie tijdig en op de juiste wijze te kunnen delen. De IMG gaf in 2025 diverse presentaties over toezicht in oorlogssituaties, zoals op het landelijke Toezichtfestival, bij de IGJ, in het Toezicht Innovatienetwerk (TIN) van de Inspectieraad en op de conferentie van Europese toezichthouders op de gezondheidszorg in Dublin. Sommige deelnemers hoorden voor het eerst over de mogelijke scenario's en de gevolgen voor de maatschappij. Het was voor hen niet eerder zo duidelijk wat een mogelijk oorlogsscenario voor hen zou kunnen betekenen. Dat maakte deze bijeenkomsten waardevol. Onze presentaties resulteerden in concrete aanpassingen in huidige samenwerkingsovereenkomsten.

² https://intranet.mindef.nl/bs_2021/images/Strategische%20analyse%20HT1%20IMG_okt2024_tcm4-1677146.pdf

Ook in het Caribisch gebied is de IMG actief. In 2024 en 2025 ondersteunde de IMG de Inspectie Volksgezondheid Aruba (IVA) bij haar toezicht op Aruba. Dit gebeurde op basis van een tijdelijke samenwerkingsovereenkomst. In 2025 tekenden, mede door de ontwikkelingen van hoofdtak 1, de IMG en IVA een definitieve samenwerkingsovereenkomst. De IMG inventariseert ook haar samenwerking met andere Caribische eilanden, zoals Curaçao.

Tot slot breidt de IMG haar samenwerking uit met andere internationale (militaire) toezichthouders. De IMG kijkt hierbij naar landen die relevant zijn voor de lijnen zoals genoemd in *Delta Guardian*³. Deze zijn *NATO Force Model*, *Homeland Defense*, *Homebase Support* en *Host Nation Support*. De inspectie zette in 2025 stappen voor samenwerking met de Noorse en Duitse evenknieën.

Interne processen en personeel

De IMG investeert continu in haar eigen ontwikkeling met het doorlopend scholen van haar medewerkers, om nieuwe en passende toezichtmethoden toe te passen, zoals kortcyclisch toezicht, directe terugkoppeling van bevindingen aan toezichtgenietenden, toezicht aan de voorkant en toezicht op risicomanagement.

In de gereedstelling voor en inzet tijdens hoofdtak 1 gaan de ontwikkelingen heel snel. Daarom is een goede informatiepositie van groeiend belang. Als onafhankelijke eenheid is het een uitdaging om goed op de hoogte te blijven van alle ontwikkelingen, om zo vanuit een helikopterview toezicht te kunnen houden en versneld inzichten breed te delen binnen Defensie. De IMG zet onverminderd in op een robuuste informatiehuishouding en een goed kwaliteitsmanagementsysteem (KMS) om dit te ondersteunen.

In 2025 installeerde de IMG een medezeggenschapscommissie (MC). Zo blijven de medewerkers van de inspectie gestructureerd betrokken bij de besluitvorming. De ontwikkelingen rondom haar eigen gereedstelling maken dit extra belangrijk. De MC is een verbindende schakel tussen de Inspecteur Militaire Gezondheidszorg en alle medewerkers van de inspectie.

Gereedstelling IMG

De IMG heeft aangegeven welke extra capaciteit zij nodig heeft om zichzelf gereed te stellen als vredesorganisatie (VO) en als oorlogsorganisatie (OO). In de VO is een aantal extra functies nodig voor onder andere juridische vraagstukken, voor toezicht op nucleaire veiligheid en stralingsbescherming, en voor toezicht op *food defence*. In de OO past de IMG haar werkwijze aan en werkt ze met verschillende teams op verschillende locaties. In het kader van de versnelde gereedstelling trainde het militaire personeel van de IMG haar militaire vaardigheden, zoals schietvaardigheid en de CBRN-training. Alle medewerkers volgden in 2025 de theorie- en praktijkopleiding ZelfHulp KameradenHulp en behaalden het certificaat *Basic Life Support* (BLS).

Investeren in bekendheid en zichtbaarheid

De IMG vindt het belangrijk dat defensiemedewerkers haar actief benaderen als dat nodig is en dat zij ervaren dat toezicht bijdraagt aan verbetering. Dit is van belang om effectief toezicht te houden. De IMG investeert in de aansluiting van haar toezichtproducten op de doelgroep die de IMG wil bereiken. De IMG past de communicatie aan en deelt haar bevindingen afhankelijk van de situatie via presentaties, *factsheets* en nieuwsberichten. De IMG plaatst publicaties ook op haar eigen intranetpagina.

Voor het vergroten van haar naamsbekendheid en vindbaarheid zet de IMG diverse middelen in. Zo heeft de inspectie een eigen intranetpagina met nieuws, toezicht- en onderzoeksresultaten, en documentatie. Op LinkedIn heeft de IMG een eigen pagina waarvan het aantal volgers verdubbelde in 2025. Brigadegeneraal Manon Molenaar heeft sinds 2023 een persoonlijke column in het Nederlands Tijdschrift voor Militaire Geneeskunde. Hierin reflecteert zij vanuit toezichtperspectief op actuele onderwerpen binnen de IMG-domeinen. De IMG volgt ontwikkelingen in doelgroepgerichte communicatie als lid van Ons Communicatie-Rijk en als lid van het *Behavioural Insights Network* Nederland (BIN NL).

De IMG legde ook in 2025 werkbezoeken af bij eenheden en oefeningen, en ging periodiek in gesprek met interne en externe stakeholders. Zij sprak onder andere over de meerwaarde van toezicht in oorlogsomstandigheden en de wijze waarop de IMG haar toezicht daarop aanpast. Een impressie van de toezichtactiviteiten van de IMG staat in Bijlage B.

³ Operationeel plan CDS

2.2 Domeinoverstijgend toezicht

Toezicht op nieuwe wet- en regelgeving

De IMG ziet dat Defensie in de gereedstelling voor en inzet tijdens hoofdtak 1 aanloopt tegen juridische belemmeringen. Om de stelselmatige gereedheid van het militair vermogen te borgen, is nieuwe wet- en regelgeving ontwikkeld en/of bestaande wet- en regelgeving aangepast om de juridische belemmeringen weg te nemen. Daarnaast wordt in dit kader intern beleid en regelgeving tegen het licht gehouden. Daarbinnen is toezicht aan de voorkant van belang. Als toezichthouder houden we scherp dat nieuwe of herziene wet- en regelgeving niet indruist tegen huidige bepalingen, dat het op een zorgvuldige manier tot stand komt en dat het uitvoerbaar en handhaafbaar is. Als er in nieuwe wet- en regelgeving uitzonderingen voor Defensie worden gecreëerd, wijst de IMG op het belang van de toepassing van risicomanagement.

De IMG heeft, om de positie van toezicht te borgen, input geleverd voor het herzien van de SG-001, de SG-002 en het Algemeen Organisatiebesluit Defensie (AOD). Dit geeft de organisatie duidelijkheid over de rol van de toezichthouder in het besturingsmodel van Defensie, gebaseerd op het model beleid-uitvoering-toezicht (Besturen Bij Defensie (BBD)).

Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheidstoets

De IMG stelde in 2025 een toetsingskader op waarmee zij nieuwe of herziene wet- en regelgeving op gestructureerde en transparante wijze toetst op uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid; de Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheidstoets (UHT). Met deze toets kijkt de IMG naar zowel het proces als naar de inhoud. Bij het component 'proces' kijkt de IMG in hoeverre nieuwe wet- en regelgeving zorgvuldig tot stand is gekomen. Zijn de juiste belanghebbenden betrokken? Zijn risico's goed in kaart gebracht? Zijn beleidskeuzes helder gedocumenteerd? Bij het component 'inhoud' kijkt de IMG naar de inhoud van nieuwe wet- en regelgeving. Is het nieuwe voornemen effectief en doelmatig? Is duidelijk wie de normadressant is? Zijn taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden helder belegd? De IMG kijkt daarbij ook of het toezicht op de nieuwe wet- en regelgeving goed is ingericht en uitvoerbaar is.

In 2025 voerde de IMG een UHT uit op de Wodg en de herziening van de SG-007 (Veiligheid, Gezondheid en Milieu). Naar aanleiding van de input van de IMG zijn diverse wijzigingen doorgevoerd.

Positie geneeskundig advies

De IMG vroeg in 2025 op meerdere niveaus aandacht voor de positie van het geneeskundig advies in het primaire proces. Het primaire proces van Defensie is de gereedstelling en inzet voor de drie hoofdtaken van Defensie. De militaire gezondheidszorg (MGZ) heeft als primaire taak het organiseren van goede gezondheidszorg en draagt zo bij aan de gezondheid van militairen en aan een inzetbare krijgsmacht. Het gereedstellen en de inzet van de MGZ zijn twee processen die Defensie in samenhang uitvoert, maar die in de basis erg verschillen en daardoor niet altijd goed op elkaar aansluiten. De IMG vindt het essentieel dat de *governance*, inrichting en uitvoering van de MGZ geborgd is. Hiervoor moet het geneeskundig advies dat aan de organisatie wordt gegeven een stevige positie hebben, gehoord worden en meegenomen worden in de besluitvorming op alle niveaus.

De IMG uitte in een nota aan de Commandant der Strijdkrachten (CDS)⁴, in zijn rol als zorgaanbieder van Defensie, haar zorg over de positie en (inhoudelijke) borging van de MGZ in de gereedstelling van Defensie voor inzet in hoofdtak 1:

“Onze zorg is dat de gereedstelling van de MGZ achter gaat lopen op de gereedstelling van de rest van de organisatie. Hiermee ontstaat het risico dat de zorg voor gezondheid van militairen voor, tijdens en na hun inzet onvoldoende is geborgd. Met als gevolg dat het niet lukt militairen zo gezond mogelijk aan de startlijn te laten staan, er onvoldoende voortzettingsvermogen is en daarmee de gevechtskracht in het geding komt. Bovendien verdienen militairen zo goed mogelijke zorg als zij zich inzetten voor het beschermen van dat wat ons dierbaar is.”

4 Nota Dreigende achterstand gereedstelling HT1 Militaire Gezondheidszorg, MINDEF20250012756, 25 maart 2025.

De IMG zag organisatorische en inhoudelijke factoren die hierin een rol spelen. Zij zag onvoldoende voortgang in de ontvlechting van de Commandant Defensie Gezondheidszorg Organisatie (C-DGO) en de Militaire Geneeskundige Autoriteit (MGA), en te weinig voortgang op meerdere dossiers, zoals de HDP-G03 en de problematiek rondom de ziekenauto. Zonder het 'hoe' te willen bepalen, liet de IMG weten dat de regie op de genoemde factoren ontbreekt. De Directeur Directie Aansturen Operationele Gereedheid (D-DAOG) heeft namens de CDS een regierol op zich genomen. De IMG ziet die verbetering, maar maakt zich nog steeds zorgen over de voortgang op zowel de organisatorische als inhoudelijke factoren.

2.3 Reguliere gezondheidszorg

Goede kwaliteit van zorg draagt bij aan de gezondheid en daarmee aan de inzetbaarheid van militairen. De IMG houdt toezicht op de kwaliteit en toegankelijkheid van de reguliere MGZ. De MGZ heeft, net als de civiele gezondheidszorg, te maken met arbeidsmarktkrapte in de zorg. De IMG stimuleert initiatieven die goede, passende en toegankelijke zorg structureel borgen voor defensiepersoneel. De IMG intensificeert ook de samenwerking met de IGJ. Met het oog op de groei van het defensiepersoneel, de gereedstelling voor en inzet tijdens hoofdstaak 1 en de arbeidsmarktkrapte is het noodzakelijk dat de MGZ toekomstbestendig is.

Bereikbaarheid en beschikbaarheid Eerstelijns Gezondheidszorg Bedrijf

De IMG is in 2023 gestart met systeemtoezicht op het Eerstelijns Gezondheidszorg Bedrijf (EGB). In 2024 publiceerde zij, als onderdeel hiervan, haar rapport van het focusonderzoek naar bereikbaarheid en beschikbaarheid van gezondheidscentra. De IMG volgde in 2025 de uitvoering van de aanbevelingen uit dit rapport en de oplossingsrichtingen uit de omdenksessie die zij naar aanleiding hiervan samen met de DAOG organiseerde. In 2025 werkte het EGB een groot deel van de aanbevelingen uit het focusonderzoek en de oplossingsrichtingen uit de omdenksessie verder uit. Voorbeelden hiervan zijn het zo nodig inzetten van personeel op andere centra, het plannen in de agenda van een ander gezondheidscentrum in een regio, de pilot 'online afspraak maken en e-consult', en de pilot 'inzet Nationale Zorgreserve'. Volgens de commandant EGB verbeterde dit de bereikbaarheid en beschikbaarheid van de eerstelijnszorg.

Het EGB kan, mede vanwege de arbeidsmarktkrapte en de versnelling en groei van Defensie, de bereikbaarheid en beschikbaarheid van eerstelijnszorg niet alleen regelen. De zorg aan reservisten speelt bijvoorbeeld ook een rol in bereikbaarheid en beschikbaarheid. Voor structurele borging is betrokkenheid van en samenwerking met de DAOG daarom essentieel. De IMG moedigt de partijen aan de samenwerking te versterken en creatieve oplossingen verder uit te werken. Zij blijft bij de DAOG en het EGB aandacht vragen voor structurele oplossingen voor de bereikbaarheid en beschikbaarheid van de eerstelijnszorg en vraagt in de reguliere periodieke gesprekken naar de voortgang.

Aandachtspunten uit systeemtoezicht Defensie Tandheelkundige Dienst

In 2024 bezocht de IMG in het kader van haar systeemtoezicht op de Defensie Tandheelkundige Dienst (DTD) verschillende tandheelkundige centra en een inzet van de Mobiele Tandheelkundige Praktijk van de DTD. In 2025 gaf de IMG een terugkoppeling van haar bevindingen. De DTD herkende de geïdentificeerde aandachtspunten: werknemerstevredenheid en werksfeer; bereikbaarheid en beschikbaarheid; meldingen en het leren van incidenten; en ketenafhankelijkheid. Deze pakt zij verder op. De DTD onderkent verder risico's op het gebied van capaciteit, infrastructuur/vastgoed en de afhankelijkheid van de keten. Deze risico's zijn ondanks de (deel)maatregelen van de DTD niet volledig gemitigeerd. C-DTD en C-DGO hebben het restrisico geaccepteerd. Personele capaciteit en ketenafhankelijkheid blijven kwetsbaar met de toename van defensiepersoneel en de gereedstelling voor en inzet tijdens hoofdstaak 1. De capaciteit van de DTD (en daarmee de Dental Fitheid van militairen) komt verder onder druk te staan door de zorg aan (het groeiende aantal) reservisten die worden ingezet.

Verbeterdoelen kwaliteit Centraal Militair Hospitaal

De IMG draagt met haar toezicht op het Centraal Militair Hospitaal (CMH) bij aan het behoud van vertrouwen, het identificeren en beheersen van risico's en het stimuleren van een actieve leercultuur. Het CMH levert medisch specialistische zorg aan militairen en heeft een gecertificeerd kwaliteitssysteem, net als civiele ziekenhuizen. In 2025 vroeg de IMG het CMH inzicht te geven in de kwaliteit van zorg in de specifieke militaire context. Om die reden informeerde de IMG samen met de IGJ het CMH over de systematiek van verbeterdoelen en de resultaten daarvan in de civiele gezondheidszorg.

Dat militairen verplicht zijn gebruik te maken van de MGZ is een extra reden om verantwoording af te leggen over de kwaliteit van geleverde zorg. Het CMH stelt begin 2026 aan de hand van deze informatie verbeterdoelen op en werkt die vervolgens uit. Het CMH sluit hiermee aan bij de verbeterdoelensystematiek die de IGJ de afgelopen jaren ontwikkelde voor civiele ziekenhuizen en particuliere klinieken. Door jaarlijks de verbeterdoelen van het CMH terug te koppelen aan de IMG stimuleert de IMG het leren en verbeteren en legt het CMH verantwoording af over de kwaliteit van zorg.

Onderzoek naar governance van civiele en militaire ziekenhuiszorg

In 2025 startte een *Defensy College*-werkstudent binnen de IMG een onderzoek naar hoe de *governance* van civiele ziekenhuiszorg verschilt van de *governance* van de zorg in het CMH. De IMG bracht het verschil in kwaliteitsmechanismen in kaart door desktoponderzoek en interviews met relevante stakeholders, intern en extern Defensie. Zo hebben de MGZ-bedrijven geen Raad van Toezicht en zijn er verschillen in de rol van de zorgverzekeraar. Met het onderzoek identificeert de IMG wat de impact is van dit verschil op het leveren van goede zorg door Defensie en vertaalt zij die informatie naar de focus van haar toezicht.

Inspectie van de Militaire Bloedbank

De IMG houdt samen met de IGJ in Nederland toezicht op de Militaire Bloedbank (MBB) in het kader van de naleving van de Wet inzake bloedvoorziening (Wibv). De IMG houdt toezicht op het operationele deel. Op 8 juli 2025 voerde de IMG samen met de IGJ de tweejaarlijkse inspectie uit op de MBB. Europese regelgeving vereist dat bloedbanken tweejaarlijks worden geïnspecteerd.⁵ De inspectie leverde geen kritische tekortkomingen op. Voor de andere tekortkomingen stelde de MBB een plan van aanpak op. De IMG adviseerde de MBB de doelen in het plan van aanpak meer *smart* te maken, zodat de MBB daar beter op kan sturen. De IMG is bezorgd over de personele bezetting en sterk beperkte mogelijkheden tot opschaling vanwege de benodigde specialistische expertise.

Militair Geneeskundig Logistiek Centrum

Op 9 januari 2025 voerde de IMG samen met de IGJ een *Good Distribution Practice* (GDP)/*Good Manufacturing Practice* (GMP)-inspectie uit op het Militair Geneeskundig Logistiek Centrum (MGLC). Dit in het kader van het GDP-certificaat. GDP en GMP zijn kwaliteitsnormen voor de distributie en productie van geneesmiddelen voor menselijk gebruik. Het GDP-certificaat wordt door de IGJ afgegeven als een locatie voldoet aan de GDP-eisen. Voor de geconstateerde tekortkomingen stelde de MGLC een plan van aanpak op. De IMG volgt de uitvoering van dit plan van aanpak. De IMG ziet dat het MGLC door de groei en versnelling van Defensie kampt met schaarste in personeel en opslagruimte.

Medische technologie

De IMG volgt de ontwikkelingen op het gebied van medische technologie in het militaire domein. In 2025 behandelde de IMG slechts een paar dossiers over medische technologie vanwege te weinig capaciteit. Begin 2026 start een inspecteur medische technologie. Binnen Defensie is er beperkte expertise op het gebied van medische technologie, terwijl er veel ontwikkelingen zijn – bijvoorbeeld in hybride gezondheidszorg – die relevant zijn voor hoofdtak 1.

2.4 Operationele gezondheidszorg

Deze paragraaf is gerubriceerd en vindt u in Bijlage C.

⁵ Richtlijn 2002/98/EG art.8

2.5 Gezondheidsbescherming

Defensie heeft als werkgever de verantwoordelijkheid om te allen tijde en onder elke omstandigheid de zorg voor gezondheid van medewerkers zoveel mogelijk te borgen. De IMG ziet dat de huidige dynamiek, met versnelling voor de gereedstelling voor hoofdtak 1, veel vraagt van onze medewerkers. Zij vindt het juist nu belangrijk dat de organisatie oog heeft voor en investeert in de fysieke en mentale gezondheid van haar medewerkers.

Leefstijlcoaching

Naar aanleiding van signalen over onduidelijkheden en zorgen over leefstijlcoaching binnen Defensie volgt de IMG op welke wijze Defensie de zorg voor gezondheid van defensiepersoneel borgt bij het aanbieden van leefstijlcoaching. De IMG voerde periodieke gesprekken met onder andere de projectleider Leefstijl van Duurzaam Gezond Inzetbaar (DGI) en de coördinator Duurzaam Inzetbaar Defensie (c-DID).

Signalen nieuwe initiatieven gezondheidsbescherming

Naar aanleiding van het IMG-rapport over *BaseQamp* (2024) stuurde de CDS een beleidsreactie met duidelijke randvoorwaarden voor het borgen van de zorg voor gezondheid bij nieuwe initiatieven. Deze randvoorwaarden zijn in 2025 verder ingebed in de organisatie. Zo is personeel aangewezen voor goede waarborging van nieuwe gezondheidsinitiatieven.

Structurele Gezondheidsmonitoring

In 2025 gingen de IMG en het Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid (CEAG) wederom in gesprek over de voortgang van en resultaten uit de Structurele Gezondheidsmonitoring (SGM). De IMG vindt SGM belangrijk omdat het Defensie inzicht biedt in de gezondheid van militairen, met als doel de gezondheid te bevorderen en de zorg waar mogelijk te verbeteren. Zij kijkt daarom met belangstelling naar onderzoeken in dit domein, zoals het in 2025 gepubliceerde rapport over de relatie tussen uitzendingen en gezondheid, en naar het promotieonderzoek naar hoofdlletsel, welke in samenwerking wordt gedaan met de Militaire Geestelijke Gezondheidszorg (MGGZ).

Mentale gezondheid

De IMG volgde de ontwikkelingen op het gebied van mentale gezondheid. Defensie heeft hier steeds meer aandacht voor. Dit blijkt niet alleen uit het brede aanbod van laagdrempelige informatie over dit onderwerp, maar ook uit de uitgevoerde pilot met betrekking tot de *Mental Health Capability* (MHC) in de operationele medische keten.

Dierenwelzijn

Trainingen voor operationele inzet, zoals *Life Tissue Training* (LTT) en *Slachten levende Have* (SLH) raken het onderwerp dierenwelzijn. De IMG adviseerde over invulling en locatie van de LTT om te voldoen aan wettelijke eisen en daarmee het dierenwelzijn te borgen, en volgde de ontwikkelingen rondom inbedding van de training SLH.

2.6 Voedselveiligheid

De IMG voert systeemtoezicht uit op het domein voedselveiligheid. Veilige voeding draagt bij aan de inzetbaarheid van militairen en voorkomt onnodige ziektegevallen. Het is van belang dat de gehele voedselveiligheidsketen de groei en versnelling van Defensie bij kan houden, zodat Defensie haar medewerkers kan blijven voorzien van veilige voeding. Uitdagingen hierbij zijn het gebrek aan capaciteit en het ontbreken van een defensiebreed uitgerold voedselveiligheidssysteem. Juist een versnellende organisatie moet kunnen vertrouwen op een werkend systeem voor voedselveiligheid, inclusief *Plan-Do-Check-Act*-cyclus (PDCA-cyclus), waarbij de basis op orde is. De IMG ziet dat medewerkers zich inzetten om dit systeem in te richten.

Voedselveiligheidsbeleid en Food Safety Management System

Net als in voorgaande jaren ontbreekt het Defensie nog steeds aan een breed uitgerold *Food Safety Management System* (FSMS) en aan de personele capaciteit om hier invulling aan te geven. Met een FSMS kan Defensie voldoen aan civiele wetgeving. In 2025 legde Defensie de verantwoordelijkheid voor voedselveiligheid in het medische domein. In februari accordeerde Defensie een herzien voedselveiligheidsbeleid, waarin ook de financiering voor extra personele capaciteit voor voedselveiligheid geregeld is. Deze capaciteit is noodzakelijk voor implementatie van het FSMS. Defensie publiceert in 2026 de nieuwe functies. De DAOG kreeg de opdracht om dit beleid, inclusief voortgang en publicatie van het FSMS, te realiseren. De IMG volgde het afgelopen jaar de ontwikkelingen actief. In gesprekken met betrokkenen uitte de IMG haar zorgen over de trage voortgang van het FSMS en stimuleerde zij de organisatie om de eerstvolgende haalbare stap te maken in dit langdurige traject.

Operationele cateringconcepten

Eind 2024 vond een *pilot* 'vers koken' plaats tijdens Schietoefening Bergen/Schietoefening Munster-Süd (SOB/SOMS) om veilig verse voeding aan te bieden aan militairen. Uit deze *pilot* volgden verbeterpunten. De IMG bezocht in november 2025 de SOB/SOMS om na te gaan op welke wijze Defensie de voedselveiligheid borgt bij vers koken. Door haar bezoek vergrootte de IMG tevens haar zichtbaarheid en vindbaarheid, en versterkte zij de verbinding met het werkveld. De IMG zag dat militairen het enorm waarderen om verse voeding aangeboden te krijgen. Alle betrokkenen zetten zich enthousiast in om de *pilot* te laten slagen. In 2026 analyseert de IMG de opgehaalde informatie aan de hand van haar referentiekader en koppelt dit terug.

Niet-Paresto-locaties

Naast Paresto en de grotere operationele cateringconcepten kent Defensie in Nederland diverse kleinschalige eet- en drinklocaties die niet onder het beheer van Paresto vallen: niet-Paresto-locaties. De vaak kleinere voedselvoorzieningen worden niet gerund door horecageschoold personeel, in tegenstelling tot de grotere (operationele) cateringconcepten. Binnen Defensie is een grote variëteit aan deze kleinere voedselvoorzieningen waar mensen samen koken en eten in een huiselijke setting, samenkomen met collega's in een onderdeelbaar of arrestanten en passanten voorzien van maaltijden. De IMG ontving diverse signalen dat er onduidelijkheid bestond over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor de voedselveiligheid op niet-Paresto-locaties, met minder zicht op de voedselveiligheid als gevolg. Zij startte hierop een inventarisatie van niet-Paresto-locaties om te bezien hoe Defensie de voedselveiligheid op deze locaties borgt. De IMG rondde in 2025 haar inventarisatie af en bracht hierover een *factsheet* 'Voedselveiligheid op niet-Paresto locaties' uit. De IMG hoorde vaak dat medewerkers voedselveiligheid zien als een belangrijke en gedeelde verantwoordelijkheid, maar dat concrete afspraken en kennis om invulling aan die gedeelde verantwoordelijkheid te geven regelmatig ontbreken. Ook zag zij per locatie een groot verschil tussen de wijze waarop invulling werd gegeven aan voedselveiligheid. Op sommige locaties werkten medewerkers met kennis over voedselveiligheid, maar was dit kennis die was opgedaan in eerdere functies en geen eis voor het vervullen van de huidige functie. Voor het borgen van de voedselveiligheid vormt dit een kwetsbare situatie, bijvoorbeeld wanneer medewerkers van functie wisselen. De IMG benadrukt enerzijds het belang van het structureel borgen van de voedselveiligheid op deze locaties voor de toekomst. Anderzijds houdt zij contact met de bezochte locaties om de voedselveiligheid nu te borgen. Door het agenderen van voedselveiligheid op niet-Paresto-locaties komt er meer aandacht voor voedselveiligheid op deze locaties.

Samenwerking met NVWA tijdens de NATO Summit

Zowel de IMG als de NVWA ontvingen in 2025 een steunaanvraag van het Ministerie van Buitenlandse Zaken voor de voedselveiligheid tijdens de NATO Summit in Den Haag. De IMG ondersteunde de NVWA met haar kennis en expertise, en met haar netwerk binnen Defensie. Daarnaast nam de IMG voorafgaand aan de top deel aan de inspectie van de NVWA bij de cateraar in het World Forum en stond de IMG vermeld in het calamiteitenplan van de NVWA, zodat meldingen over voedselveiligheid ook de IMG bereikten. In het kader van de weerbare samenleving werkten de IMG en de NVWA op succesvolle wijze nauw samen, met onderlinge korte lijnen.

Food defence

Tijdens inzet in hoofdtak 1 vormt, naast de onopzettelijke, de opzettelijke besmetting van voeding een risico. De IMG startte daarom met het vragen van aandacht voor het belang van *food defence*. In het afgelopen jaar zag de IMG de aandacht voor *food defence* binnen de organisatie groeien. *Food defence* is een belangrijk onderwerp waar meerdere partijen binnen en buiten de organisatie bij betrokken zijn, en waarbij een integrale aanpak gewenst is. In 2025 legde de IMG de eerste contacten voor een verkenning op dit onderwerp. Zo zochten de IMG en BA als toezichthouders hierin de samenwerking op en sloot de IMG haar toezicht aan op ontwikkelingen binnen de NATO, waar *food defence* een onderwerp is in *force health protection*. In 2026 concretiseert de IMG haar vervolgstappen op dit onderwerp.

2.7 Nucleaire veiligheid en stralingsbescherming

De IMG voert systeemtoezicht uit in het domein van nucleaire veiligheid en stralingsbescherming. De IMG ziet dat Defensie bezig is met een inhaalslag in dit domein. Er is nog veel te doen op dit terrein, juist vanwege de versnelling in de organisatie en de gereedstelling voor hoofdtak 1. Het is essentieel om een goede basis op het gebied van nucleaire veiligheid en stralingsbescherming te hebben om de gezondheid van onze medewerkers (en van anderen) te beschermen.

Nulmetingen

De IMG bracht in kaart in hoeverre eenheden binnen Defensie haar organisatie en processen voor het gebruik van ioniserende straling uitzendende bronnen en toestellen op orde heeft, om daarmee te voldoen aan de geldende wet- en regelgeving. Daarvoor voerde de IMG nulmetingen uit bij eenheden die daarmee werken. Als resultaat van de nulmetingen ziet de IMG dat de eenheden de aangegeven punten oppakken en verbeterlagen maken. Daarnaast stimuleren de nulmetingen ook andere locaties tot verbetering.

Samenwerking interne/externe toezichthouders

De IMG en de ANVS ondertekenden in 2025 nieuwe werkafspraken ter uitvoering van de samenwerkingsovereenkomst stralingsbescherming (SOSB) 2017. Hiermee versterkten zij de samenwerking en maakten zij duidelijke samenwerkingsafspraken. Daarnaast is er een start gemaakt met het maken van werkafspraken met het KMCGS. Zij houden toezicht op het vervoer en de opslag van gevaarlijke stoffen, waardoor er een overlap is in de toezichtgebieden.

Stralingsbeschermingseenheid

De IMG optimaliseerde de samenwerking met de Stralingsbeschermingseenheid (SBE) met kortere lijnen en verbeterde informatiestromen. De SBE is ingericht binnen het CEAG van het Defensie Ondersteuningscommando (DOSCO) en organiseert het gebruik van bronnen met ioniserende straling binnen Defensie. De IMG ziet dat de SBE een forse groei heeft doorgemaakt door onder andere nieuw vast personeel aan te nemen en extra krachten in te huren. Dit is een duidelijke verbeterlag. Op het gebied van autorisaties vindt de IMG dat er nog veel werk te doen is.

Adviescommissie Stralingshygiëne Defensie

De IMG maakt onderdeel uit van de adviescommissie Stralingshygiëne Defensie (ACSD). De ACSD startte het afgelopen jaar met het herzien van haar instellingsbeschikking. De ACSD brengt adviezen uit over beleid, toezicht, autorisaties en vergunningen op het gebied van stralingshygiëne. De belangrijkste taken zijn het adviseren van de ACSD over af te geven autorisaties en het adviseren van D-CEAG inzake trends en structurele verbeterpunten.

3

Meldingen

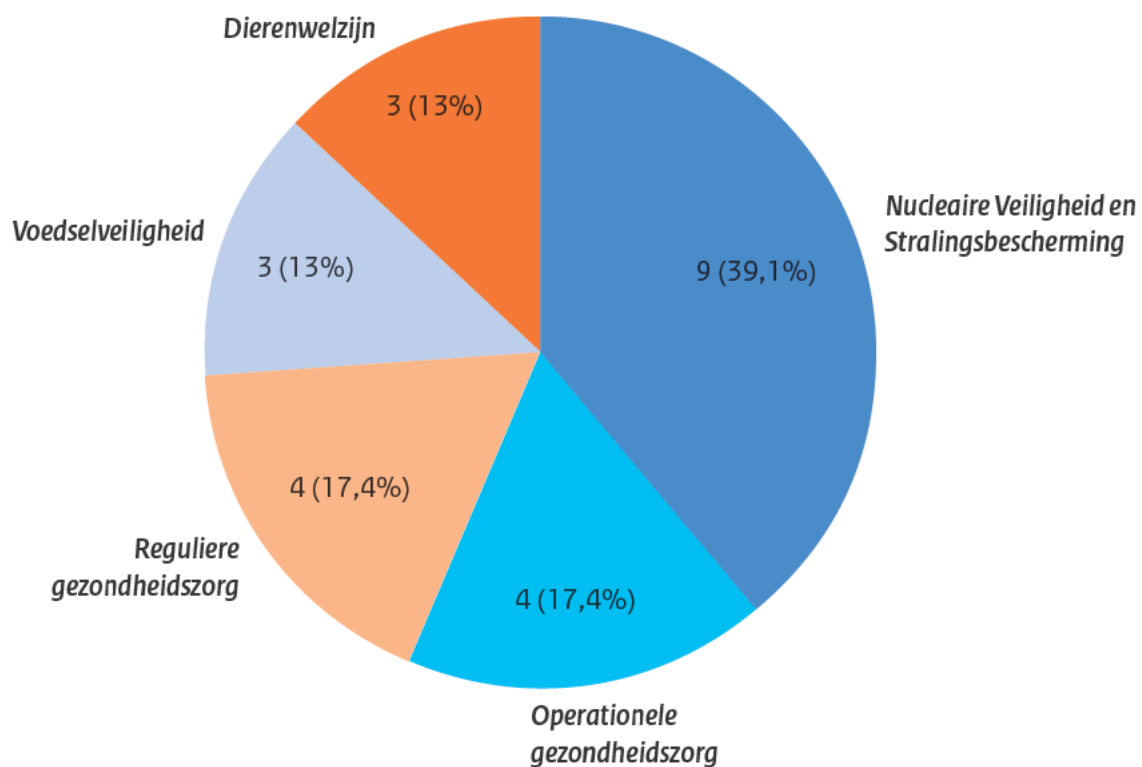

Vanuit haar toezichhoudende taak ontvangt de IMG meldingen van zorggebruikers, betrokken instanties en functionarissen over al haar domeinen, zowel via het voorvalmeldingssysteem van Defensie, als direct gericht aan de IMG.

Naast deze meldingen onderzoekt de IMG signalen van professionals over problemen en misstanden in de zorgverlening.

Defensie kent een eigen voorvalmeldingssysteem. De IMG ontvangt een voorvalmelding als een melder heeft aangegeven dat het om gezondheid of andere voor de IMG relevante zaken gaat. Vanuit dit systeem ontving de IMG in 2025 in totaal 1.504 meldingen. Meldingen worden geanalyseerd en opgeslagen. Melders worden soms doorverwezen of de IMG besluit zelf navraag of onderzoek te doen. In totaal leidden 23 meldingen tot navraag of onderzoek door de IMG.

Aantal opgepakte meldingen per domein

Bijlagen

4

A

A Afkortingen

ACSD	Adviescommissie Stralingshygiëne Defensie	IGJ	Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
ANVS	Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming	IGK	Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht
AOD	Algemeen Organisatiebesluit Defensie	IMG	Inspectie Militaire Gezondheidszorg
BA	Beveiligingsautoriteit	IRM	Integraal Risicomanagement
BBD	Besturen Bij Defensie	IVA	Inspectie Volksgezondheid Aruba
BIN NL	<i>Behavioural Insights Network</i> Nederland	IVD	Inspectie Veiligheid Defensie
BLS	<i>Basic Life Support</i>	KMCGS	Korps Militaire Controleurs Gevaarlijke Stoffen
BOE	Bijzondere Organisatie Eenheid	KMS	Kwaliteitsmanagementsysteem
BSD	Bureau Toezicht Defensie	LI	<i>Lessons identified</i>
C-DGO	Commandant Defensie Gezondheidszorg Organisatie	LL	<i>Lessons learned</i>
c-DID	coördinator Duurzaam Inzetbaar Defensie	LTT	<i>Life Tissue Training</i>
CDS	Commandant der Strijdkrachten	MBB	Militaire Bloedbank
C-DTD	Commandant Defensie Tandheelkundige Dienst	MC	Medezeggenschapscommissie
CEAG	Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid	MGA	Militaire Geneeskundige Autoriteit
CMH	Centraal Militair Hospitaal	MGLC	Militair Geneeskundig Logistiek Centrum
CS	<i>Combat support</i>	MGGZ	Militaire Geestelijke Gezondheidszorg
CSS	<i>Combat service support</i>	MGZ	Militaire Gezondheidszorg
DAOG	Directie Aansturen Operationele Gereedheid	MHC	<i>Mental Health Capacity</i>
D-CEAG	Directeur Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid	MLA	Militaire Luchtvaart Autoriteit
D-DAOG	Directeur Directie Aansturen Operationele Gereedheid	NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i>
DDOG	Digitaal Dashboard Operationele Gereedheid	NFM	<i>NATO Force Model</i>
DGI	Duurzaam Gezond Inzetbaar	NLA	Nederlandse Arbeidsinspectie
DGO	Defensie Gezondheidszorg Organisatie	NONEX	<i>Non-Exercise</i>
DOSCO	Defensie Ondersteuningscommando	NVWA	Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
DTD	Defensie Tandheelkundige Dienst	OO	Oorlogsorganisatie
EGB	Eerstelijns Gezondheidszorg Bedrijf	OPCO	Operationeel Commando
FG	Functionaris voor Gegevensbescherming	PDCA	<i>Plan-Do-Check-Act</i>
FSMS	<i>Food Safety Management System</i>	SBE	Stralingsbeschermingseenheid
GDP	<i>Good Distribution Practice</i>	SG	secretaris-generaal
GMP	<i>Good Manufacturing Practice</i>	SGM	Structurele Gezondheidsmonitoring
HDP	Hoofddirectie Personeel	SLH	Slachten Levende Have
HPG	Hygiëne en Preventieve Gezondheidszorg	SME	<i>Subject Matter Expert</i>
		SOB/SOMS	Schietoefening Bergen/Schietoefening Munster-Süd
		SOSB	Samenwerkingsovereenkomst stralingsbescherming
		TIN	Toezicht Innovatienetwerk
		UHT	Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheidstoets
		VO	Vredesorganisatie
		Wibv	Wet inzake bloedvoorziening
		ZAU	Ziekenauto

B Impressie toezichtactiviteiten

I

[REDACTED]

[REDACTED]

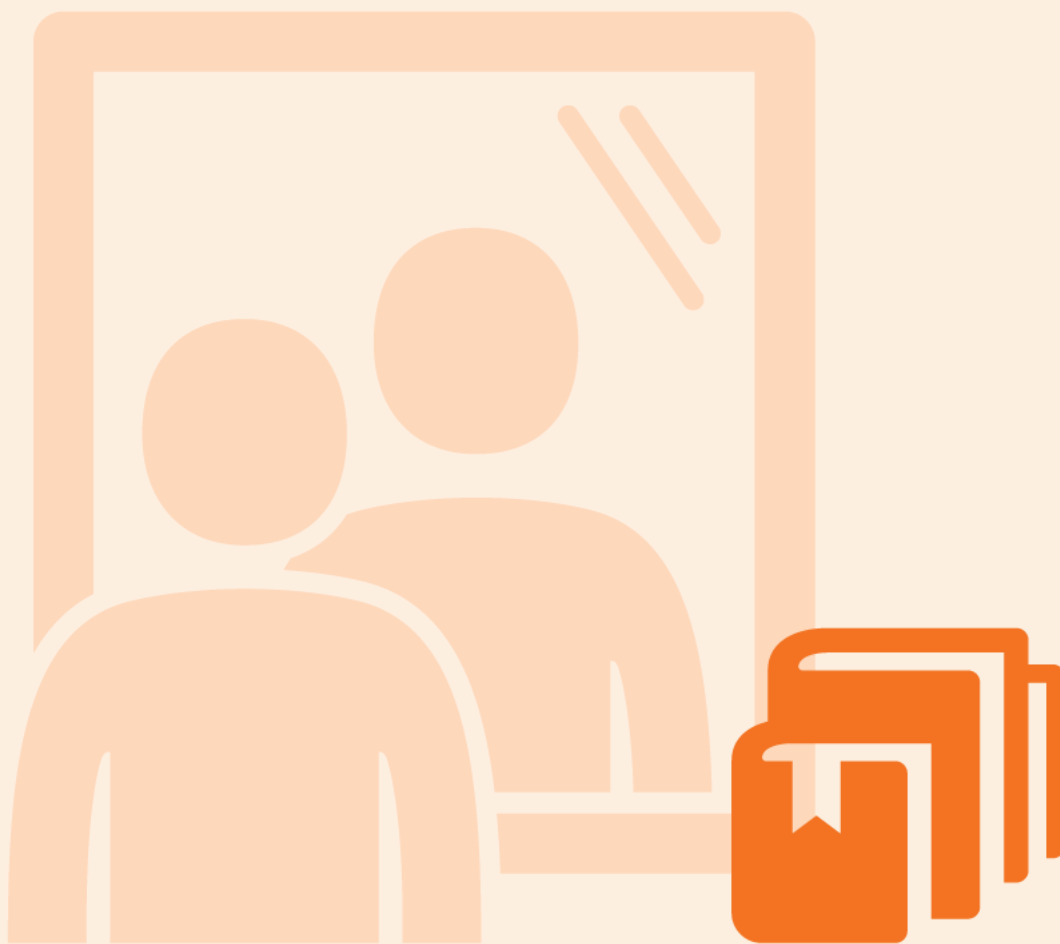
[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

6 Nota MINDEF20250022003/nota DOSCo2025020808.

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK
(ONGERUBRICEERD ZONDER BIJLAGE C)